

SOSIOLOGIYA TARIXIDA GARVARD UNIVERSITETINING TUTGAN O'RNI

Muzaffarova Zarina

O'zbekiston Milliy universitet

Ijtimoiy fanlar fakulteti Sotsiologiya yo'nalishi 1-kurs talabasi.

e-mail: muzaffarovazarina05@gmail.com

O'zbekiston Milliy universiteti o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15319257>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Garvard universitetining sotsiologiya fanining rivojlanishiga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Garvard universiteti XX asr boshlaridan boshlab sotsiologik izlanishlarning muhim markaziga aylangan. Ayniqsa, Talcott Parsons kabi olimlarning ishlari zamonaviy sotsiologiyaning metodologik asoslarini shakllantirishda muhim rol o'ynagan.

Maqolada universitetda tashkil etilgan sotsiologik maktablar, tadqiqot markazlari va ularning zamonaviy jamiyatni tushunishga qo'shgan hissasi yoritiladi.

Kalit so'zlar: Garvard universiteti, sotsiologik nazariya, Talcott Parsons, ilmiy maktab, metodologiya, zamonaviy jamiyat.

МЕСТО ГАРВАРДСКОГО УНИВЕРСИТЕТА В ИСТОРИИ СОЦИОЛОГИИ

Аннотация. В данной статье анализируется вклад Гарвардского университета в развитие социологии. С начала XX века Гарвард стал важным центром социологических исследований. Особенно подчеркивается роль таких ученых, как Талкотт Парсонс, в формировании методологических основ современной социологии. В статье рассматриваются социологические школы и исследовательские центры университета и их влияние на понимание современного общества.

Ключевые слова: Гарвардский университет, социологическая теория, Толкотт Парсонс, научная школа, методология, современное общество.

THE PLACE OF HARVARD UNIVERSITY IN THE HISTORY OF SOCIOLOGY

Abstract. This article analyzes the contribution of Harvard University to the development of sociology. Since the early 20th century, Harvard has become an important center for sociological research. In particular, the works of scholars such as Talcott Parsons played a key role in shaping the methodological foundations of modern sociology. The article discusses the sociological schools, research centers established at the university, and their impact on the understanding of contemporary society.

Keywords: Harvard University, sociological theory, Talcott Parsons, scientific school, methodology, modern society.

Kirish

Sotsiologiya fani insoniyat jamiyati va uning ichki ma'lumotlarini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu fan XIX asrning yarmidan shakllangan bo'lsa-da, XX asrda ayniqsa AQShda, tashqi Garvard universitetida sotsiologiya ilmiy maktab sifatida rivoj topdi. Bu dargohda faoliyat yuritgan olimlar zamonaviy nazariy paradigmalarning asoschilariga asos soldi. Garvard universitetining sotsiologiya tarixidagi roli milliy nazariyani ishlab chiqarishda, balki metodologiyani ta'minlashda ham alohida o'rin tutadi. Garvard universiteti nafaqat AQShda, balki butun dunyo miqyosida sotsiologik tafakkurga katta ta'sir ko'rsatgan oliy ta'lim muassasalaridan biridir. Talcott Parsonsning tizimli nazariyalari, Robert K. Mertonning funksional yondashuvi va boshqa olimlarning ishlari sotsiologiyaning nazariy va amaliy rivojlanishiga katta hissa qo'shgan.

Universitetda shakllangan sotsiologik maktablar zamonaviy sotsiologiyaning ko'plab yo'nalishlariga asos solgan. Garvard sotsiologiyasi bugungi kunda ham dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, uning uslubiy yondashuvlari, tadqiqot metodlari ko'plab mamlakatlarda qo'llanilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Garvard universitetining sotsiologiya faniga qo'shgan hissasi beqiyos bo'lib, u global sotsiologik tafakkurning shakllanishida asosiy markazlardan biri bo'lib qolmoqda.

Garvard universiteti 1636-yilda tashkil topgan bo'lib, bugungi kunda dunyoning eng nufuzli ilmiy markazlaridan biridir. Sotsiologiya fanining Garvardda rasmiy yo'lga qo'yilishi 1930-yillarga to'g'ri keladi. Aynan shu rus aslli amerikalik olim Pitirim Sorokin ushbu universitetga taklif qilindi va u yerda Sotsiologiya kafedrasini tashkil qildi. Sorokin bu kafedrani o'z falsafiy va sotsiologik qarashlari asosida boshqargan.

U o'zining "ijtimoiy madaniyat dinamikasi" haqidagi ishlanmalari orqali jamiyatdagi o'zgarishlarni tarixiy, madaniy va'naviy kontekstda tahlil qilgan. Uning fikricha, sotsiologiya faqat ijtimoiy tizimlarni o'rganmasligi, balki jamiyatdagi axloqiy qadriyatlar, ma'naviy moddiy va madaniyat tiplari o'rtasidagi aloqani ham chuqur tahlil qilishi kerak edi.

Talcott Parsons va strukturaviy funksionalizm

Garvard universiteti tarixida yana bir muhim shaxs — Talcott Parsons dir. U Sorokinning izidan borib, Garvarda nazariy sotsiologiyani rivojlantirdi. Uning eng mashhur asari — "The Social System" (1951) bo'lib, bu kitobda Parsons sotsiologiyani murakkab tizim sifatida tushuntiradi.

Uning strukturaviy funksionalizm nazariyasi jamiyatni tirik organizmga o'xshatadi va har bir ijtimoiy institut (oilalar, din, siyosat, ta'lim) jamiyat boshqaruvini ta'minlashda o'z funksiyasini boshqarish, deb tushuntiradi.

Parsons nazariyasi XX asrda AQSh sotsiologiyasining bosh paradigmasiga aylandi. Uning ijtimoiy tizimlari, sog'lom va ahloqiy me'yorlar haqidagi qarashlari bugungi kungacha ko'plab ko'plab muammolarga asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Robert K. Merton va empirik yoritish

Garvard ta'lim olgan va kolumbiya universitetida ishlagan Robert K. Merton ham Garvard sotsiologik maktabining yetuk namoyandalaridan biridir. U sotsiologiyaga "o'rta nazariyalar", anomiya nazariyasi, rol nazariyasi, va empirik tahlil metodikasi ni olib keldi. Mertonning sotsiologiyani ilmiy nazariy, balki amaliy va statistik ishlari so'z bilan boyitdi.

Garvard universitetining zamonaviy sotsiologiyadagi o'rni

Bugungi kunda ham Garvard universiteti dunyoning ilg'or sotsiologik markazi sifatida faoliyat yuritmoqda. Universitetda ijtimoiy tarmoqlar, migratsiya, irqiy tengsizlik, gender muammolari, sotsiologiya kabi yo'nalishlarda ilg'or olib borilmoqda. Har yili ilmiy doktorantlar aynan Gar maktabi metodologiyasi asosida ilmiy tadqiqot yozadilar.

Garvardda shakllangan ilmiy maktablar boshqa universitetlarga ham kuchli ta'sir o'tkazdi — masalan, MIT, Stanford, Yale va Oksford universitetlarida ham Garvardning nazariy asoslari asosida dars beriladi.

Xulosa

Garvard universitetining sotsiologiya tarixidagi o'rni chuqur ilmiy asoslarga ega bo'lib, uning ta'siri bugungi kunda ham o'z kuchini yo'qotmagan. Pitirim Sorokin asoslangan asos solingan sotsiologik maktab Talcott Parsons va Robert Merton kabi tadqiqotlar orqali yanada takomillashishdi. Garvard sotsiologiyasi fan, metod va nazariya asosli zamonaviy ijtimoiy tahlilning asosi bo'lib qolmoqda. Bu ilmiy'ana boshqa ham global so'zsiz tafakkurni kuzatishda muhim rol o'ynaydi.

REFERENCES

1. Gulnoz J. Sotsiologiya tarixi.—T.: Innovatsiya-Ziyo, 2020.—466 b.
2. Jiyanmuratova G. Sh. Huquq sotsiologiyasi: O'quv qo'llanma. — Toshkent: "Oltin qalam" nashriyoti, 2024. — 180 b. // https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAAAAJ&sortby=pubdate&citation_for_view=fdboTmYAAAAAJ:QD3KBmkZPeQC
3. Jiyanmuratova G. Sh. Zamonaviy sotsiologik nazariyalar va maktablar: Darslik. — Toshkent: "Oltin qalam" nashriyoti, 2024. — 340 b. //

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAAAAJ&sortby=pubdate&citation_for_view=fdboTmYAAAAAJ:jL-93Qbq4QoC

4. Bekmurodov, M.B.; Raximova, N.X.; Jiyannuratova, G.Sh.; Nurqulov, B.G'. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi: O'quv qo'llanma. – Toshkent, 2025. – 160 b. // https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAAAAJ&sortby=pubdate&citation_for_view=fdboTmYAAAAAJ:48xauSegjOkC
5. Sh J. G. Gofurov O. Ul. Mehnat bozori. Bandlik va ishsizlik muammolari. Risola.– Toshkent: O 'zMU, 2023.–117 b.
6. Gulnoz J., Bunyod N. YOSHLAR IJTIMOY-SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISH–USTUVOR VAZIFA //ZAMONAVIY DUNYONING IJTIMOY MANZARASI VA JAMIYAT TUZILMALARI TRANSFORMATSIYASI. – 2024. – T. 1. – №. 1.
7. Sherbutayevna J. G. et al. YOSHLAR HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISH–DAVLAT SIYOSATINING USTUVOR VAZIFASI //ZAMONAVIY DUNYONING IJTIMOY MANZARASI VA JAMIYAT TUZILMALARI TRANSFORMATSIYASI. – 2024. – T. 1. – №. 1.
8. Джиянмуратова Г. YOSHLARNING SIYOSIY INSTITUTLARGA NISBATAN ISHONCHI MUAMMOSI: NAZARIY ASOSLAR //ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2024. – №. SI-1.
9. Sherbutayevna J. G. et al. ABSENTEIZM IJTIMOY HODISA SIFATIDA //Tafakkur manzili. – 2023. – T. 2. – C. 4-10.
10. Жиянмуратова Г. Ш. Ёш сайловчи электорал хулқ-атвориға таъсир кўрсатувчи омилар/ЎзМУ хабарлари.–Тошкент, 2022. – № 1/11/1.–Б. 86-89./<https://scholar.google.com/citations>.
11. Джиянмуратова Г. Ш. ELEKTORAL XULQ-ATVORGA RATSIONAL-INSTRUMENTAL YONDASHUVNING PAYDO BO 'LISHI VA RIVOJLANISHI TARIXI //ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2022. – T. 5. – №. 3. // https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&sortby=pubdate&citation_for_view=fdboTmYAAAAAJ:HtEfBTGE9r8C
12. Жиянмуратова Г. Ўзбекистон ёшларининг электорал маданияти. Монография.– Тошкент, 2021.–122 б.
13. Sh J. G. The Issue Of Youth Trust In Political Institutions In Sociology //Sotsiologiya va huquq/Sociology and law. – 2024. – T. 2. – №. 3/1. – C. 1.

14. Jiyanmuratova G. S. ZAMONAVIY YOSHLARNING SIYOSIY INSTITUTLARGA ISHONCHI TADQIQOTLARI: XORIJ TAJRIBASI //Academic research in educational sciences. – 2024. – №. 3. – C. 190-197.